

Цветко ПАВЛОВИЋ*

ЗНАМЕНИТИ ХРВАТИ У ЦРНОЈ ГОРИ - др ВАЛТАЗАР БОГИШИЋ

Немјерљив допринос очувању аутентичних вриједности и идентитета црногорског народа, његовој култури и правним споменицима обичајног и писаног права дао је знаменити научник др Валтазар Богишић.

Уобличавање правне и државно-политичке мисли у Црној Гори развија се крајем XVIII и током XIX стољећа која своје утемељење и историјат има у много старијим споменицима, паштровским, грбальским и староцрногорским исправама.

Државна самосталност и међународно признање Црној Гори биће признато одлукама Берлинског конгреса од 13. јула 1878. године. У циљу учвршћења и изградње државе и афирмације владавине права у својој држави, књаз Никола I Петровић је замолио руског императора Александра II да му пошаље компетентног и искусног стручњака за кодификацију грађанског права.

Руски цар је књажевој молби удовољио крајем 1872. године и одредио државног савјетника, редовног професора Новоросијског универзитета у Одеси, др Валтазара Богишића.

Валтазар Богишић је рођен у Цавтату 1834. године. Још у раној младости савладао је италијански, њемачки, латински и грчки језик. Уз ђеда и оца, који су били судски службеници, упознавао је правну теорију и праксу.

У 24. години напушта родни Цавтат и одлази у Венецију гдје завршава лицеј. У Бечу студира правне науке и историју. Докторат из историје, класичне филологије и филозофије стекао је у Гизену 1862. године.

Богишић је 1868. године добио почасни докторат из области државног права. Био је сарадник у Дворској библиотеци у Бечу. Постао је инострани члан Француске академије наука.

* Аутор је савјетник у СО Бар.

Др Валтазар Богишић почетком 1873. године долази у Црну Гору. Темељну пажњу посветио је проучавању црногорског законодавства и црногорског обичајног права. Извршио је детаљну анализу и проучавање “Стеге” из 1796, Законика општег црногорског и брдског из 1798. и са допунама из 1803, Закона отачаства из 1833, Општег земаљског законика из 1855. као и паштровских, грбальских и староцрногорских исправа.

Такође, извршио је детаљну анализу и истраживање фондова црногорских судова и Сената као законодавне установе. На основу упитника, који је садржавао 2000 питања, спровео је анкету којом је прикупио одговоре најбољих познавалаца обичајног права у Књажевини Црној Гори - истакнутих личности, државних првака и Црногорске православне цркве.

Извршио је упоређење са обичајним правом у Херцеговини и једном дијелу албанских племена.

Више пута је одлазио у Петроград, одакле се враћао у Црну Гору да би настављао научно истраживање.

Капитално дјело, *Општи имовински законик за Књажевину Црну Гору*, научну синтезу црногорске правне мисли, др Валтазар Богишић је завршио 1886. године.

Др Богишић је сматрао да обичајно-правне установе и институти као начин регулисања друштвених односа чврсто живе у народу, па каже: “Водио сам рачуна, с једне стране, о правцима и владајућим мишљењима у западноевропској законодавној теорији и пракси, али, с друге стране, и о оригиналности саме земље којој је законик намијењен.”

Богишић је сматрао да снага закона не може потицати из снаге и моћи законодавца, већ она мора извирати из снаге народног живота и датих услова сваког времена, из правне “самородице” народа за који се доноси грађански законик.

У Указу о проглашењу *Општег имовинског законика за Књажевину Црну Гору*, књаз Никола I, између осталог, каже:

“Увјерени будући: да ништа тако не унапређује правилан развитак народа и држава, да им ништа тако не утврђује благостање, како добро уређено, свуд и за свакога једнако правосуђе - нађосмо се побуђени, да, у законотворној радњи Нашој, обратимо особиту пажњу правосудној струци... Али тако изванредно тешко и замашно подузеће, па и за сваку велику државу, за Црну је Гору било тим теже, што Ми унапријед одлучили бијасмо, да се у овоме законотворном послу, поред свих неопходних обзира на податке науке и на законодавне радње других образованих држава, главна пажња обраћа на народне појмове о правди и правници, на обичаје, предања и на живе потребе црногорског народа...”

У Указу књаз Никола I даље истиче:

“Нама је за руком пошло, те нађосмо, овоме огромну и у многе обзиру врло мучну подузећу, човјека и умом, и науком, и енергијом, и оданошћу потпуно дорасла у особи редовног професора Одеског Универзитета, правога државног савјетника Г. Дра. В. Богишића, сина сусједне Нам дичне дубровачке области. Њему је у Богу почивши Император Александар II премилоствиво заповидио, да ову радњу лично на се прими, а Његово Величанство сада сретно царствујући Император Александар III, да ју настави и доврши...” Књаз Никола I Петровић је Указ о проглашењу *Општег имовинског законика за Књажевину Црну Гору* потписао на Цетињу, на Благовијести, 25. марта 1888. године. Закон је ступио на снагу 1. јула 1888. године. Овај Закон је штампао Ђорђе Шамро (G. Chamerot) у Паризу.

Др Валтазар Богишић је био министар правде Књажевине Црне Горе од 1893. до 1899. године. Као државни савјетник у Русији је добио високу пензију.

На Богишићеу иницијативу основано је прво Црногорско књижевно друштво.

Овај знаменити научник је објавио педесетак научних радова и студија, од којих су најзначајније: *Правни обичаји у Словена*, 1867, *Станак по Дубровачком закону*, 1867. *Писани закони на Словенском Југу*, 1872. *Зборник садашњих правних обичаја у Јужних Словена*, 1874, *Опис дубровачких правних књига*, 1893, *Правни обичаји у Црној Гори, Херцеговини и Албанији*, 1894, *Дубровачки статут*, 1872. Др Валтазар Божишић је умро у Ријеци 1908.године.

У знак захвалности за немјерљив допринос развоју црногорске правне мисли и кодификацији црногорског обичајног права држава Црна Гора подигла му је споменик који се налази испред Правног факултета у Подгорици.